

L'èxode d'un mateix

Per Francesc Torralba

filòsof i autor de *La revolució de la tendresa. El veritable rostre del Papa Francesc* (Pagès editors, 2014)

Cridats a ser actors i no simples espectadors

L'èxode d'un mateix és, segons el parer del papa Francesc, el moviment que ha de caracteritzar la vida del cristià i, per extensió, la vida eclesial. Es tracta de sortir d'un mateix per a arribar on hi ha l'altre, per tal de pal·liar-ne el patiment i vetllar perquè pugui desenvolupar-se plenament com a ésser humà.

Aquesta sortida d'un mateix o èxode interior implica la capacitat de practicar el do de si mateix, la negació de l'ego, però també exigeix l'audàcia de trencar els cercles endogàmics per a emigrar a terra de ningú per tal d'anunciar el missatge de Crist i combatre les estructures de pecat que asfixien al món.

El papa Francesc exhorta els fidels a actuar, a ser actors en el món i a comprometre's amb la societat per tal de canviar la realitat i transformar-la profundament. Critica, amb vehemència, la transformació del ciutadà en un simple espectador que es limita a contemplar els fets i les tragèdies que s'esdevenen al seu voltant com si no l'afectessin, com si ell els observés des de fora com qui contempla un espectacle audiovisual.

Aquestes idees no representen cap novetat respecte al seu magisteri com a bisbe. Al curs de rectors del dia 9 de febrer de 2006, l'aleshores arquebisbe de Buenos Aires, va dir:

Ens hem transformat en *espectadors* i hem deixat de ser *protagonistes* de la nostra història personal i de la nostra vida. S'opina molt i s'és poc protagonista. Es mira i es jutja qualsevol assumpte com si fos «des de fora». En dir «com si fos des de fora», assenyalo una posició del tot subjectiva. Aquesta forma de judici, en no poder desenganxar-se de la pròpia subjectivitat, és arbitrària; sol ser molt estricta amb els altres i massa condescendent amb ella mateixa. Només hi ha un pas per a una manera de procedir injusta o, de vegades, anàrquica.¹

I afegeix:

En direcció contrària al camí de la trobada en els seus dos sentits, ens aïllem i llavors som espectadors i no protagonistes de la nostra pròpia història personal. Vivim mirant-nos i jutjant-nos d'acord amb un paradigma que té a veure més amb una imatge que pretenem o que volem que amb allò que realment som. Enamorats de condicionaments psicològics o enredats en ells, no assolim albirar horitzons més amplis que d'alguna manera «obliguin» a sortir de «si mateix» i a arribar a l'«altre» en una trobada que és el fonament per a la configuració personal i que es torna cada vegada més necessària en la configuració com a país. L'«èxode d'un mateix» és una condició indispensable per a aconseguir la trobada.²

L'èxode d'un mateix és la condició de possibilitat de la cultura de la trobada que defensa en molts dels seus discursos. La trobada entre persones, col·lectius, pobles, Esglésies, només és possible si els potencials interlocutors implicats surten de si mateixos, exterioritzen el que són, donen a conèixer la seva manera de ser i ho revelen a través de l'acció. Si un es limita únicament a exercir el paper d'espectador, no hi ha trobada possible.

Aquesta metamorfosi del ciutadà en simple espectador passiu, neutre, és també criticada pel teòleg catòlic Johann Baptist Metz. El teòleg de la memòria de les víctimes, en la seva proposta d'una mística encarnada en el món, d'una mística amb els ulls oberts, diu:

1. Curs de rectors, impartit per l'arquebisbe Bergoglio, el dia 9 de febrer de 2006.

2. *Ibidem*.

Exhorta els fidels a comprometre's activament en les realitats mundanes per tal de transformar-les. Davant del cansament, de la saturació, exhorta a actuar especialment en el que ell anomena la perifèria de l'existència.

¿No s'esta estenent per tot aquest món, afavorida per l'afalagadora temptació de la nostra indústria cultural moderna, una nova privatització, una mena de cansament del subjecte, un pensament "nínxol" aplicat a l'adaptació, una mentalitat d'espectadors sense cap obligació de percepció crítica, una relació amb les crisis socials i polítiques que té més de *voyeurista* i escamotejadora que de participant amb els ulls dolorsament oberts?

L'actor es compromet, és observat, vigilat i fins i tot fiscalitzat pels altres. Pot errar, ja que qui actua pot equivocar-se. L'espectador no és mai observat, ni criticat, no s'equivoca mai, perquè no arrisca mai amb la seva acció, però precisament aquesta passivitat és la seva gran debilitat. El papa Francesc exhorta els fidels i els ciutadans a comprometre's activament en les realitats mundanes per tal de transformar-les. Davant del cansament, de la saturació, de la malenconia que ho entela tot, exhorta a actuar especialment en el que ell anomena la perifèria de l'existència.

Moure's en la perifèria de l'existència

A l'audiència general del 27 de març de 2013 desenvolupa aquesta bella idea de la *perifèria de l'existència*. Exhorta els cristians a sortir d'ells mateixos per a emigrar cap a la perifèria de l'existència, per a fer-se presents en els llocs i entorns marginals on es cou la desesperació i l'oblit.

L'èxode d'un mateix té un sentit molt clar: es tracta d'emigrar del centre a la perifèria, de la llum a la foscor, de la centralitat als marges, de la comoditat a la intempèrie, ja que és precisament aquí on es ne-

cessita el consol, l'esperança, l'acció transformadora.

Aquest moviment és allò que exigeix el fet de seguir Jesús cap al calvari. El papa Francesc diu:

Significa sortir de nosaltres mateixos per a anar a la trobada amb els altres, a la perifèria de l'existència, als més allunyats, als oblidats, als qui necessiten comprensió, consol i ajuda. Viure aquest temps també significa entrar cada vegada més en la lògica de Déu, de la Creu i de l'Evangeli. És seguir i acompanyar Crist, cosa que exigeix «sortir»: Ell ha sortit de si mateix per venir a trobar-nos, ha col·locat la seva tenda entre nosaltres per portar la misericòrdia que salva i dona esperança. És un temps de gràcia que el Senyor ens ofereix per tal d'obrir les portes del cor, de la vida, de les parròquies i els moviments, sortint a buscar els altres i brindant la llum i el goig de la nostra fe. Sortir sempre amb l'amor i la tendresa de Déu, en el respecte i la paciència, sabent que nosaltres hi posem les mans, els peus, el cor; però que és Déu qui guia i fa fecundes les nostres accions.³

L'exigència de sortir d'un mateix per a anar a la perifèria de l'existència es fonamenta teològicament en el mateix «moviment» de Déu. Déu es revela en la història, dona a conèixer el seu ésser al poble d'Israel. Es manifesta a un poble oprimat i explotat per l'Imperi d'Egipte per tal d'alliberar-lo. Déu ha escoltat el plor del poble d'Israel i aquest acte d'escolta és el que propicia la revelació de la seva paraula. Trenca el silenci i estableix una aliança d'amor amb el poble vexat i maltractat.

Aquest és l'argument principal del Llibre de l'Èxode. Déu surt de si mateix sense deixar de ser Déu. Aquesta «excentricitat» de Déu es fonamenta en la seva mateixa naturalesa. És propi de l'amor sortir cap a fora, projectar-se cap al meu estimat, salvar qui pateix, consolar el desesperat, ajudar qui està sol.

Déu crea el món i s'hi revela. Surt d'ell mateix, entra en relació amb el temps, amb la finitud, amb la història dels homes; en definitiva, descendeix al pla d'allò humà. L'ésser humà, creat a imatge i sem-

3. Audiència general (27 de març de 2013).

L'ésser humà, creat a imatge i semblança d'un déu que es mou, que es dóna, està fet també per a sortir d'ell mateix, per a donar-se, però, per fer-ho, ha de superar els obstacles que el tanquen en una mena d'autisme destructor.

blanca d'un déu que es mou, que es dóna, està fet també per a sortir d'ell mateix, per a donar-se, però, per fer-ho, ha de superar els obstacles, els murs que el tanquen dins d'ell mateix, en una mena d'autisme destructor.

Sortir d'un mateix per anar a la perifèria de l'existència és un camí sense retorn; significa desprendre's de la comoditat i d'allò segur, prescindir d'allò que està establert per a emprendre un itinerari completament incert. Quan un s'endinsa en la perifèria del món, no sap què trobarà, ni tampoc sap com reaccionarà, ja que és un terreny que no domina.

En aquest moviment cap a la perifèria de l'existència un es troba amb el sofriment, amb el plor, amb la injustícia, amb el dolor, amb la ràbia i amb la desesperació, amb allò que teològicament anomenem la creu del món, que és on el cristià entra en relació personal amb Crist crucificat.

En l'homilia de Dijous Sant celebrada el 28 de març de 2013, el papa Francesc diu:

Així cal sortir a experimentar la nostra unció, el seu poder i la seva eficàcia redemptora: a la «perifèria» on hi ha sofriment, sang vessada, ceguesa que desitja veure, on hi ha captius de patrons tan dolents. No és precisament en autoexperiències ni en introspeccions reiterades que trobarem el Senyor: a la vida, els cursos d'autoajuda poden ser útils, però viure la nostra vida sacerdotal passant d'un curs a un altre, de mètode en mètode, porta a fer-nos pelagians, a minimitzar el poder de la gràcia que s'activa i creix en la mesura que sortim amb fe a donar-nos i a donar l'Evangeli als altres; a donar la poca unció que tinguem als qui no tenen res de res.

Contra el solipsisme narcisista

En aquesta al·locució, el papa Francesc és particularment crític amb els qui tracten de trobar Déu tancant-se en ells mateixos. Detecta que, en el nostre entorn, hi ha una tendència al tancament espiritual, al treball del jo la finalitat del qual és el benestar mental i emocional, la connexió amb el jo interior, la retirada del món.

Aquesta retirada és conseqüència de la visió fatalista i negativa de l'exterioritat, de la societat, de la política i de l'economia. Quan es parteix de la idea que res no pot canviar, que l'exterioritat està perduda, només hi ha lloc per a la salvació per la via interior, pel camí de la negació del món i del tancament en el jo.

El papa Francesc no nega el valor que pugui tenir aquesta mena de metodologies de relaxació i d'autodomini mental i emocional per a l'exercici de la vida personal, professional i fins i tot per al ministeri de la paraula, però la fe no és un antídoto per a l'angoixa ni un bàlsam artificial.

Creure en el déu de Jesús no és, al seu parer, una estratègia d'autoajuda. És una experiència de trobada, d'obertura, que commou, transforma, altera i angoixa l'ésser humà que la pateix, perquè li exigeix la sortida d'ell mateix, tenir el valor de trepitjar terra desconeguda, com Abraham, de fer-se present en la perifèria de l'existència per a encarnar-s'hi i transformar-la.

En el discurs als participants al congrés internacional sobre la catequesi, el papa Francesc exhorta els catequistes a transmetre la fe, a sortir dels seus entorns còmodes, a obrir-se als altres, adequant el missatge alliberador de Crist a cada situació i context. L'èxode d'un mateix és un moviment de descentrament, que consisteix a posar Crist al centre, de tal manera que, quan un el posa al centre, es mou necessàriament cap als altres, buscant el seu bé.

El Sant Pare diu:

Caminar des de Crist significa imitar-lo en el fet de sortir de si mateix i anar a trobar l'altre. Aquesta és una experiència bonica i una mica paradoxal. Per què? Perquè qui posa Crist al centre de la seva vida es descentra.

Quan es parteix de la idea que res no pot canviar, que l'exterioritat està perduda, només hi ha lloc per a la salvació per la via interior, pel camí de la negació del món i del tancament en el jo.

Com més t'uneixes a Jesús i ell es converteix en el centre de la teva vida, més et fa Ell sortir de tu mateix, et descentra i t'obre als altres. Aquest és el veritable dinamisme de l'amor, aquest és el moviment de Déu mateix. Déu és el centre, però sempre és do de si mateix, relació, vida que es comunica... Així ens fem també nosaltres si estem units a Crist, Ell ens fa entrar en aquesta dinàmica de l'amor. On hi ha veritable vida en Crist, hi ha obertura a l'altre, hi ha sortida d'un mateix per anar a trobar l'altre en nom de Crist. I aquesta és la tasca del catequista: sortir continuament d'ell mateix per amor, per donar testimoni de Jesús i parlar-ne, predicar Jesús. Això és important perquè ho fa el Senyor: és el mateix Senyor qui ens apressa a sortir.⁴

Aquest moviment té com a punt d'arribada les perifèries existencials. El papa exhorta els catequistes i, per extensió, tots els cristians a sortir dels seus entorns còmodes i estables per tal d'arribar a aquestes perifèries.

Jorge Mario Bergoglio diu:

Caminar des de Crist significa no tenir por d'anar amb Ell a la perifèria. Aquí em ve a la memòria la història de Jonàs, una figura molt interessant, especialment en els nostres dies de canvi i incertesa. Jonàs és un home piadós, amb una vida tranquil·la i ordenada; això el porta a tenir els seus esquemes molt clars i a jutjar-ho tot i tothom amb aquests esquemes d'una manera rígida. Ho té tot clar: la veritat és aquesta. És inflexible. Per això, quan el Senyor el crida i li diu que vagi a predicar a Nínive, la gran ciutat pagana, Jonàs s'hi resisteix. Anar a Nínive! Si

4. Discurs del sant pare Francesc als participants del congrés internacional sobre la catequesi (27 de setembre de 2013).

jo tinc tota la veritat aquí... S'hi resisteix. Nínive està fora dels seus esquemes, es troba a la perifèria del seu món. I llavors fuig, se'n va a Espanya, s'escapa, s'embarca en un vaixell que salpa cap a aquests llocs. Aneu a llegir una altra vegada el llibre de Jonàs. És breu, però és una paràbola molt instructiva, especialment per a nosaltres, els qui som a l'Església.⁵

A partir del personatge bíblic, de Jonàs, el papa exhorta a no tancar-se en el propi entorn, a sortir-ne, a trencar l'endogàmia, fins i tot assumint la possibilitat de tenir un accident i d'equivocar-se en aquest pelegrinatge cap a la perifèria de l'existència. Diu:

Quan els cristians ens tanquem en el nostre grup, en el nostre moviment, en la nostra parròquia, en el nostre ambient, quedem tancats i ens passa el mateix que a tot allò que està tancat; quan una habitació està tancada, comença a fer pudor d'humitat. I si una persona està tancada en aquesta habitació, es posa malalta. Quan un cristià es tanca en el seu grup, en la seva parròquia, en el seu moviment, està tancat i es posa malalt. Si un cristià surt al carrer, a la perifèria, pot passar-li el mateix que a qualsevol que passa pel carrer: un contratemps. Moltes vegades hem vist accidents pels carrers. Però us dic una cosa: prefereixo mil vegades una Església accidentada que no una Església malalta, una Església, un catequista que s'atreveixi a córrer el risc de sortir, i no un catequista que estudiï, que ho sàpiga tot, però que quedi tancat sempre: està malalt. I de vegades malalt del cap...⁶

En les seves al·locucions, el bisbe de Roma també exhorta els sacerdots a fer aquest moviment, a fer-se particularment actius en la perifèria de l'existència. A partir de la imatge neotestamentària de l'ovella perduda, exhorta els sacerdots a barrejar-se amb les ovelles, a tenir-ne cura i a buscar les que es perden per la muntanya. Diu:

Qui no surt d'ell mateix, en comptes de mediador, es va convertint a

5. Ibídem.

6. Ibídem.

Exhorta a no tancar-se en el mateix entorn d'un, a sortir-ne, a trencar l'endogàmia, fins i tot assumint la possibilitat de tenir un accident i d'equivocar-se en aquest pelegrinatge cap a la perifèria de l'existència.

poc a poc en intermediari, en gestor. Tots en coneixem la diferència: l'intermediari i el gestor «ja tenen la seva paga», i ja que no posen en joc la pell ni el cor, tampoc no reben un agraïment afectuós que neix del cor. D'aquí prové precisament la insatisfacció d'alguns, que acaben tristos, sacerdots tristos, i convertits en una mena de col·leccionistes d'antiguitats o bé de novetats, en comptes de ser pastors amb «olor d'ovella» –això us demano: sigueu pastors amb «olor d'ovella», que es noti–, en comptes de ser pastors enmig del propi ramat, i pescadors d'homes. És veritat que l'anomenada crisi d'identitat sacerdotal ens amenaça a tots i se suma a una crisi de civilització, però si sabem desbaratar la seva ona podem ficar-nos mar endins en nom del Senyor i tirar les xarxes. És bo que la realitat ens porti a anar allà on el que som per gràcia es mostra clarament com a pura gràcia, en aquest mar del món actual no només val la unció –i no la funció– i resulten fecundes les xarxes tirades únicament en el nom d'Aquell de qui ens hem refiat: Jesús.⁷

Els dons rebuts són per a donar i regalar als altres, ja que només així cobren vida, tenen sentit, adquireixen fecunditat; en definitiva, donen fruits. En aquesta donació hi ha la base de la felicitat. Davant la temptació de sucumbir a la vida funcionarial o burocràtica, el papa Francesc exhorta els sacerdots a sortir fora d'ells mateixos, a no caure en la temptació del poder, del reconeixement i de la glòria mundana, a donar-se generosament, a fons perdut, a lliurar els seus dons, a anar a buscar els éssers humans perduts en la perifèria de l'existència.

Aquesta crida no sols s'adreça als membres ordenats de l'Església, els sacerdots i els homes i les dones de vida consagrada, sinó que s'es-

7. Ibidem.

tén també als laics, a totes les persones que se senten part integrant del poble de Déu. Perquè aquest moviment sigui efectiu, és fonamental superar la por del fracàs (No tingueu por!), però també el narcisisme, la tendència a mirar-se un mateix i a buscar la pròpia satisfacció i comoditat.

Un cristià tancat en ell mateix, embadalit pel seu propi ésser, no és un cristià, perquè allò propi de la vida cristiana, tal com la concep i la descriu en diferents al·locucions el papa Francesc, és l'èxode d'un mateix, un èxode que comporta, per definició, l'imperatiu de Jesús: Nega't a tu mateix!

A l'audiència general del 24 d'abril de 2012, el papa Francesc diu:

Un cristià que es tanca en ell mateix, que amaga tot el que el Senyor li ha donat, és un cristià... No és cristià! És un cristià que no agraeix a Déu tot el que li ha donat! Això ens diu que l'espera del retorn del Senyor és el temps de l'acció –nosaltres som en el temps de l'acció–, el temps de fer rendir els dons de Déu no per a nosaltres mateixos, sinó per a Ell, per a l'Església, per als altres; el temps en el qual cal buscar sempre fer que creixi el bé en el món. I en particular avui, en aquest període de crisi, és important no tancar-se en un mateix, enterrant el propi talent, les pròpies riqueses espirituals, intel·lectuals, materials, tot el que el Senyor ens ha donat, sinó obrir-se, ser solidaris, estar atents a l'altre. A la plaça he vist que hi ha molts joves: És veritat això? Hi ha molts joves? On són? A vosaltres, que sou al començament del camí de la vida, us pregunto: heu pensat en els talents que Déu us ha donat? Heu pensat com podeu posar-los al servei dels altres? No enterreu els talents! Aposteu per ideals grans, pels ideals que eixamplen el cor, els ideals de servei que faran fecunds els vostres talents. La vida no se'ns dóna perquè la conservem gelosament per a nosaltres mateixos, sinó que se'ns dóna perquè la donem.⁸

Inspirant-se en la coneguda paràbola dels talents, el papa Francesc subratlla l'exigència moral que qualsevol cristià té de lliurar els

8. Audiència general (24 d'abril de 2013).

Els dons rebuts són per a donar i regalar als altres, ja que només així cobren vida, tenen sentit, adquireixen fecunditat; en definitiva, donen fruits. En aquesta donació hi ha la base de la felicitat.

talents rebuts degudament treballats. Aquesta exigència és una crida a tots els membres de l'Església. El talent no és un mèrit, és un do, una gràcia que concedeix Déu a cada ésser humà, però que no és donat perquè mori, sinó perquè doni fruits.

Per a poder-lo lliurar, per a poder-lo donar, primer cal conèixer-lo, tenir-ne consciència i, posteriorment, treballar-lo perquè doni fruits. No es tracta de pelegrinar a la perifèria del món amb les mans buides, i menys encara com un turista que es recrea en la misèria aliena; l'exigència és sortir d'un mateix, arribar a la perifèria del món per a aportar-hi el propi talent.

No tots estem cridats a desenvolupar la mateixa vocació en el món. No tots tenim el mateix talent natural, però tots tenim l'exigència de donar-lo, ja que només així la vida culmina el seu sentit, arriba a ser realment fecunda, deixa un rastre de llum al seu pas.

L'opció pels pobres i desheretats de la terra

A la perifèria de l'existència, els pobres ocupen un lloc privilegiat. La pobresa, en el magisteri del papa Francesc, ocupa un lloc privilegiat. No és una categoria únicament social, política o econòmica; és una categoria teològica.

Sortir d'un mateix és l'única manera de pal·liar la pobresa, de lluitar-hi en contra. La pobresa és el gran escàndol i el cristià no hi pot ser indiferent de cap manera. El papa Francesc critica amb afany els cristians emmidonats, que es limiten a dissertar teològicament sobre l'opció pels pobres però que no actuen ni es comprometen activament a pal·liar la pobresa que forada el nostre món.

En la vigília de Pentecosta amb els moviments eclesials, el papa Francesc va criticar amb duresa aquesta manera de ser cristià:

Si sortim de nosaltres mateixos, trobem la pobresa. Avui –el cor fa mal en dir-ho–, avui, trobar un rodamón mort de fred no és notícia. Avui és notícia, potser, un escàndol. Un escàndol: ah! Això és notícia. Avui, pensar que molts nens no tenen què menjar no és notícia. Això és greu, això és greu! No ens podem quedar tranquils. En fi... les coses són així. No podem tornar-nos cristians emmidonats, aquests cristians massa educats que parlen de coses teològiques mentre prenen el te, tranquils.⁹

La predilecció pels pobres i els desemparats de la societat és patent en el missatge, en l'acció i en les paraules de Jesús. El papa Francesc subratlla la necessitat d'edificar una Església que surti de si mateixa per fer-se present en els àmbits més castigats per la pobresa. De nou, el discurs que legitima aquesta Església dels pobres es fonamenta en la idea d'un Déu que ha adoptat la forma de servent, que s'ha fet pobre lliurement; que ha optat per fer-se present en el món en la persona històrica d'un home de carn i ossos, Jesús, que va viure pobrament.

Tot podria haver estat diferent. La creació no era una necessitat lògica de Déu; tampoc no ho era la revelació, ni l'encarnació, però la lògica de l'Amor explica la presència de Déu al món sota la forma de servent. Aquesta forma d'encarnació no és intranscendent, ni una casualitat; té una explicació teològica. Déu va optar, en el seu moviment descendent, per la pobresa per fer-se present als qui realment viuen i pateixen en les perifèries de l'existència. Només des d'aquest enclavament podia ser significatiu, podia aportar llum, podia aportar esperança.

El papa Francesc diu:

La pobresa no és una categoria sociològica o filosòfica i cultural, no: és una categoria teològica. Potser diria la primera categoria, perquè aquell

9. Paraules del sant pare Francesc en la vigília de Pentecosta, amb els moviments eclesials (18 de maig de 2013).

No es tracta de pelegrinar a la perifèria del món amb les mans buides, i menys encara com un turista que es recrea en la misèria aliena; l'exigència és sortir d'un mateix, arribar a la perifèria del món per a aportar-hi el talent d'un mateix.

Déu, el Fill de Déu, s'abaixà, es va fer pobre per a caminar amb nosaltres pel camí. I aquesta és la nostra pobresa: la pobresa de la carn de Crist, la pobresa que ens ha portat el Fill de Déu amb la seva encarnació. Una Església pobra per als pobres comença a anar cap a la carn de Crist. Si anem cap a la carn de Crist, comencem a entendre alguna cosa, a entendre què és aquesta pobresa, la pobresa del Senyor. I això no és fàcil.¹⁰

El tancament o l'hermetisme en un mateix condueixen, segons el papa Francesc, a la malaltia i, finalment, a la mort. Només l'obertura és font de vitalitat i de creixement. De nou, el papa Francesc subratlla el valor de la trobada, de la interacció, de la interrelació entre persones i col·lectius. Quan un ésser viu, una cèl·lula, per exemple, o un ésser vertebrat es tanca totalment en ell mateix i no interacciona amb l'ambient, acaba emmalaltint i, finalment, mor.

Una Església autoreferencial està malalta

La vida és interacció, comunicació. Aquesta idea biològica, l'aplica a la seva reflexió eclesial. Entén que si la comunitat eclesial es tanca en si mateixa, es blinda i no entra en relació amb el món, acabarà emmalaltint, ja que la seva missió no està en ella mateixa, sinó fora d'ella. En resum, una Església autoreferencial és una Església malalta.

El papa Francesc diu:

10. Ibidem.

En aquest moment de crisi no ens podem preocupar només de nosaltres mateixos, tancar-nos en la solitud, en el desànim, en el sentiment d'impotència davant dels problemes. No us tanqueu, si us plau. Això és un perill: ens tanquem a la parròquia, amb els amics, en el moviment, amb els qui pensem les mateixes coses... però, sabeu què passa? Quan l'Església es tanca, emmalalteix, es posa malalta. Penseu en una habitació tancada durant un any; quan hi vas, fa olor d'humitat, moltes coses no marxen. Una Església tancada és el mateix: és una Església malalta. L'Església ha de sortir d'ella mateixa. On? Cap a les perifèries existencials, siguin quines siguin. Però sortir. Jesús ens diu: «Aneu per tot el món. Aneu-hi. Prediqueu. Doneu testimoni de l'Evangelí» (cf. Mc 16,15).¹¹

Aquesta obertura, doncs, no és un moviment accidental ni una nota ornamental en la vida eclesial; és la seva raó de ser, el destí de la seva naturalesa. La finalitat de l'Església no és en ella mateixa; està al servei d'alguna cosa que la transcendeix, hi és per a irradiar llum al món, per a comunicar la bona nova de Déu, per a evangelitzar i, en aquest sentit, la seva missió principal consisteix a arribar a les perifèries de l'existència, a aquests llocs on no vol anar ningú, perquè anant-hi només es perd.

En el discurs als participants a l'assemblea diocesana de Roma del dia 17 de juny de 2013, el papa Francesc exhorta els sacerdots a buscar l'ovella esgarriada, a sortir de la cleda per endinsar-se en terres estranyes, a no témer perdre-ho tot per l'ovella perduda. El bisbe de Roma es pregunta:

Què hem de fer amb la valentia i la paciència? Sortir de nosaltres mateixos. Sortir de les nostres comunitats per anar allà on els homes i les dones viuen, treballen i pateixen, i anunciar-los la misericòrdia del Pare que s'ha donat a conèixer als homes en Jesucrist de Natza-ret. Anunciar aquesta gràcia que ens ha estat regalada per Jesús. Si als sacerdots, el Dijous Sant, els vaig demanar que fossin pastors amb olor d'ovella, a vosaltres, estimats germans i germanes, us dic: sigueu arreu portadors de la Paraula de vida; als nostres barris, en els

11. *Ibidem*.

El discurs que legitima l'Església dels pobres es fonamenta en la idea d'un Déu que ha adoptat la forma de servent, que s'ha fet pobre lliurement.

llocs de treball i allà on les persones es trobin i desenvolupin relacions. Heu de sortir a fora. No entenc les comunitats cristianes que estan tancades a la parròquia. Vull dir-vos alguna cosa. A l'Evangeli, és bonic aquest passatge que ens parla del pastor que, quan torna a la cleda, s'adona que falta una ovella: deixa les noranta-nou que hi ha i va a buscar-la, a buscar-ne una. Però, germans i germanes, nosaltres en tenim una; ens en falten noranta-nou! Hem de sortir, hem d'anar cap als altres! En aquesta cultura –diguem-nos la veritat– en tenim només una: som minoria! I sentim el fervor, el zel apostòlic de sortir i buscar les altres noranta-nou? Aquesta és una gran responsabilitat i hem de demanar al Senyor la gràcia de la generositat i el valor i la paciència per sortir, per anar a anunciar l'Evangeli. Ah, això és difícil. És més fàcil quedar-se a casa, amb aquesta única ovella. És més fàcil amb aquesta ovella, pentinar-la, acariciar-la... però nosaltres sacerdots, també vosaltres cristians, tots: el Senyor ens vol pastors, no pentinadors d'ovelles; pastors! I quan una comunitat està tancada, sempre amb les mateixes persones que parlen, no és una comunitat que dona vida. És una comunitat estèril, no és fecunda. La fecunditat de l'Evangeli ve per la gràcia de Jesucrist, però a través de nosaltres, de la nostra predicació, de la nostra valentia, de la nostra paciència.¹²

Aquesta sortida d'un mateix exigeix una reflexió sobre el llenguatge, les formes, l'aculturació de la fe, ja que només és efectiva si el missatge es comunica d'una manera que sigui significativa en l'entorn d'arribada. A les perifèries de l'existència no serveixen determinats discursos teològics, formalment bells i precisos des del punt de vista conceptual, però incomprendibles per als qui resideixen en aquestes perifèries.

12. Discurs del sant pare Francesc als participants en l'assemblea diocesana de Roma (17 de juny de 2013).

Aquesta tasca d'adaptació lingüística és fonamental perquè la sortida d'un mateix, l'èxode cap a fora, sigui realment efectiva i fecunda.

Sortir d'un mateix per trobar Déu

La sortida d'un mateix, en el magisteri del papa Francesc, té dos significats que s'alimenten mútuament. Posseeix una dimensió horitzontal: es tracta d'anar a les perifèries del món; però també té una dimensió vertical: sortir a trobar Crist. Ambdues sortides estan profundament relacionades.

En la mesura que el cristià surt de si mateix i entra en contacte amb el que sant Agustí anomena el «mestre interior» (*magister interior*), Crist també surt fora d'ell mateix i se sent impulsat a obrir-se als altres, a fer-se present a les perifèries de l'existència. Igualment, en la mesura que un cristià surt d'ell mateix i viatja a terres llunyanes per entrar en contacte amb els homes i les dones de la perifèria, s'acosta també a Crist, perquè ells reflecteixen Crist a través dels seus rostres i les seves accions. Crist crucificat «parla» a través d'ells.

En la trobada amb els seminaristes i novicis d'arreu del món que es va fer a Roma el dia 6 de juliol de 2013, a la sala Pau VI, el papa Francesc els va dir:

Sortiu de vosaltres mateixos per anunciar l'Evangeli, però, per fer-ho, heu de sortir de vosaltres mateixos per trobar Jesús. Hi ha dues sortides: l'una, cap a la trobada amb Jesús, cap a la transcendència; l'altra, cap als altres per anunciar Jesús. Aquestes dues van juntes. Si en fas només una, no està bé. Penso en la mare Teresa de Calcuta. Era audaç aquesta religiosa... No tenia por de res, anava pels carrers... Però aquesta dona tampoc no tenia por d'agenollar-se, dues hores, davant el Senyor. No tingueu por de sortir de vosaltres mateixos en l'oració i en l'acció pastoral. Sigueu valents per resar i per anar a anunciar l'Evangeli.¹³

13. Paraules del sant pare Francesc a la trobada amb els seminaristes, els novicis i les novícies (6 de juliol de 2013).

La finalitat de l'Església no és en ella mateixa; hi és per a irradiar llum al món, per a comunicar la bona nova de Déu, i, en aquest sentit, la seva missió principal consisteix a arribar a les perifèries de l'existència.

La vida espiritual cristiana consisteix a posar-se a disposició de Déu, a escoltar la seva crida i a realitzar-la en la pròpia vida. L'obertura als altres, la sortida a les perifèries de l'existència es basa en la relació personal amb Déu, ja que Déu és, en el pensament de Francesc, la força motriu que propulsa el moviment de donació.

Aquest èxode d'un mateix és el gran moviment contra l'endogàmia i contra el sectarisme. El papa Francesc exhorta els fidels a dialogar amb els qui no participen de les seves creences i conviccions, a sortir del cercle dels creients per entrar en relació amb els qui estan allunyats de la vida eclesial.

Aquesta sortida d'un mateix és el focus de gravetat de la filosofia de la missió. El cristianisme té una veta profundament missionera, perquè el seu objectiu és irradiar la bona notícia més enllà dels confins coneguts. La història de la missions n'és un clar exemple, ja que, en el seu transcurs, els missioners han arribat als extrems més allunyats de la terra, han après les llengües, els usos i els costums de les perifèries, per poder irradiar-hi el missatge alliberador de Jesús.

El papa Francesc diu:

Aquesta exigència de sortir d'un mateix, d'obrir les portes per anar a buscar l'hoste, de trobar-se amb els qui pensen d'una altra manera, amb els qui creuen d'una altra manera, és una exigència que s'estén a tots els membres del poble de Déu. No sols els homes i les dones de vida consagrada estan cridats a aquest èxode, també els laics i les laiques, i això afecta tant joves com ancians.¹⁴

La nova evangelització exigeix aquesta sortida d'un mateix per

14. Ibidem.

convicció. Aquí, el bisbe de Roma dibuixa una nova estratègia que consisteix a sortir de la pròpia comunitat per anar a buscar l'altre. La situació de crisi i de profunda secularització que pateixen, particularment, els països de l'Europa occidental exigeix la sortida d'ells mateixos dels fidels. No n'hi ha prou a atendre, rebre, allotjar i esperar que l'hoste truqui a la porta de l'Església per tal d'oferir una comunitat càlida on estar. Els temps exigeixen un altre tipus de moviment, la sortida d'un mateix, l'acció proactiva.

En la missa amb els bisbes de la XXVIII Jornada Mundial de la Joventut (JMJ) i amb els sacerdots, religiosos i seminaristes del dia 27 de juliol de 2013 celebrada a la catedral de Rio de Janeiro, el papa Francesc va dir:

No ens podem quedar enclaustrats a la parròquia, en la nostra comunitat, en la nostra institució parroquial o en la nostra institució diocesana, quan tantes persones estan esperant l'Evangeli. Sortiu, enviats. No és un simple obrir la porta perquè vinguin, per a acollir, sinó sortir per la porta per buscar i trobar. Empenyem els joves perquè surtin. Per descomptat que cometran errades. No tinguem por! Els apòstols les van fer abans que nosaltres. Empenyem-los a sortir! Pensem amb decisió en la pastoral des de la perifèria, començant pels qui estan més allunyats, els qui no solen freqüentar la parròquia. Ells són els convidats VIP. A la cruïlla dels camins, aneu a buscar-los.¹⁵

Sant Agustí, font d'inspiració

Per a realment poder fer aquest èxode d'un mateix, aquesta sortida cap a fora, el cristià ha de superar múltiples esculls. A més de la temptació de la comoditat i del benestar, ha de vèncer la por de fracassar, de ser mal comprès o fins i tot humiliat. La font d'inspiració d'aquesta sortida són els cristians del passat, els primers cristians que,

15. Paraules del sant pare Francesc en la missa amb els bisbes de la XXVIII Jornada Mundial de la Joventut (JMJ) i amb els religiosos, sacerdots i seminaristes del dia 27 de juliol de 2013.

La sortida d'un mateix exigeix una reflexió sobre el llenguatge, les formes, l'aculturació de la fe, ja que només és efectiva si el missatge es comunica d'una manera que sigui significativa en l'entorn d'arribada.

en contextos de persecució, van irradiar la fe als altres i van sortir a les perifèries del món per a transmetre esperança i van arribar, fins i tot, a l'heroïcitat i al martiri.

El papa Francesc posa com a exemple paradigmàtic de la sortida d'un mateix sant Agustí d'Hipona. Segons la seva opinió, el geni d'Occident es mou per una inquietud que el porta a aquest èxode d'un mateix, el condueix a canviar radicalment de vida i a fer meravelles a través del seu ésser. Es deixa commoure i moure per l'Esperit Sant i, en aquest sentit, és exemple per a qualsevol cristià. Diu:

Agustí no es tanca en ell mateix, no s'acomoda, continua buscant la veritat, el sentit de la vida, continua buscant el rostre de Déu. Cert, comet errors, pren també camins equivocats, peca, és un pecador, però no perd la inquietud de la recerca espiritual. I d'aquesta manera descobreix que Déu l'esperava; encara més, que mai no havia deixat de buscar-lo Ell primer.

I continua:

En Agustí és precisament aquesta inquietud del cor allò que el porta a la trobada personal amb Crist, a comprendre que aquest Déu que buscava lluny de si és el Déu proper a cada ésser humà, el Déu proper al nostre cor, més íntim a nosaltres que nosaltres mateixos (cf. *ibid.*, III, 6, 11). Però igualment en el descobriment i en la trobada amb Déu Agustí no s'atura, no s'escarxofa, no es tanca en ell mateix com qui ja ha arribat, sinó que continua el camí. La inquietud de la recerca de la veritat, de la recerca de Déu, es converteix en la inquietud de conèixer cada vegada més i de sortir d'ell mateix per donar-lo a conèixer als altres. És justament la inquietud de l'amor. Desitjaria una vida

L'obertura als altres, la sortida a les perifèries de l'existència es basa en la relació personal amb Déu, ja que Déu és, en el pensament de Francesc, la força motriu que propulsa el moviment de donació.

tranquil·la d'estudi i de pregària, però Déu el crida a ser pastor a Hipona, en un moment difícil, amb una comunitat dividida i la guerra a la porta. I Agustí es deixa inquietar per Déu, no es cansa d'anunciar-lo, d'evangelitzar amb valentia, sense por, busca ser la imatge de Jesús Bon Pastor que coneix les seves ovelles (cf. Jn 10,14), més encara, com m'agrada repetir, que «percep l'olor del seu ramat», i surt a buscar les perdudes. Agustí viu el que sant Pau indica a Timoteu i a cada un de nosaltres: anuncia la paraula, insisteix en el moment oportú i no oportú, anuncia l'Evangeli amb el cor magnànim, gran (cf. 2Tm 4,2), d'un pastor que està inquiet per les seves ovelles. El tresor d'Agustí és precisament aquesta actitud: sortir sempre cap a Déu, sortir sempre cap al ramat... És un home en tensió entre aquestes dues sortides, no «privatitzar» l'amor... Sempre en camí!¹⁶

D'aquí, el papa Francesc deriva la pregunta següent:

Ens deixem inquietar per les seves necessitats o ens quedem tancats en nosaltres mateixos, en les nostres comunitats, que moltes vegades és per a nosaltres «comunitat-comoditat»? De vegades es pot viure en un veïnatge sense conèixer qui tenim al costat, o bé es pot estar en comunitat sense conèixer veritablement el propi germà: amb dolor penso en els consagrats que no són fecunds, que són «concos». La inquietud de l'amor impulsa sempre a sortir a trobar l'altre, sense esperar que sigui l'altre qui manifesti la seva necessitat.¹⁷

El principal obstacle a la sortida d'un mateix no són els altres, no

16. Homilia del sant pare Francesc a la basílica romana dels sants Trifó i Agustí (28 d'agost de 2013).

17. *Ibidem*.

El principal obstacle a la sortida d'un mateix no són els altres, no és fora de l'ésser humà, sinó dins del seu ésser: l'ego.

és fora de l'ésser humà, sinó dins del seu ésser: l'ego. Per a sortir d'un mateix, per a lliurar-se, per a donar-se als altres, per a viure d'acord amb l'Esperit que l'empeny al moviment extàtic, ha de vèncer la tendència a l'egoisme, que és la que el tanca en el seu propi món, en el seu recinte de comoditat.

El papa Francesc diu:

Es necessita aquesta base moral i espiritual per a construir bé, d'una manera sòlida! Avui, aquesta base ja no està garantida per les famílies i per la tradició social. Més encara, la societat en la qual heu nascut privilegia els drets individuals més que la família –aquests drets individuals–, privilegia les relacions que duren fins que sorgeixin dificultats, i per això de vegades parla de relació de parella, de família i de matrimoni d'una manera superficial i equívoca. N'hi hauria prou de mirar certs programes de televisió i es veuen aquests valors. Quantes vegades els rectors –també jo ho vaig sentir algunes vegades– senten dir a una parella que es vol casar: «Però, vosaltres sabeu que el matrimoni és per a tota la vida?». «Ah, nosaltres ens estimem molt, però... estarem junts mentre duri l'amor. Quan s'acabi, un per una banda, l'altre per una altra». És l'egoisme: quan jo no sento amor, trenco el matrimoni i m'oblido d'aquest «una sola carn» que no es pot dividir. És arriscat casar-se: és arriscat! És aquest egoisme el que ens amenaça, perquè dins nostre tots tenim la possibilitat d'una doble personalitat: la que diu «Jo, lliure, jo vull això...» i l'altra que diu «Jo, el meu, em, amb mi, per a mi...». L'egoisme sempre, que torna i no sap obrir-se als altres. L'altra dificultat és aquesta cultura d'allò provisional: sembla que res no és definitiu.¹⁸

18. Paraules del sant pare Francesc a la plaça de la basílica de Santa Maria degli Angeli, Assís (4 d'octubre de 2013).

Davant la temptació de tancar-se hermèticament en la pròpia comunitat per a gaudir de comoditat i estabilitat, el bisbe de Roma exhorta els homes i les dones de vida consagrada i, per extensió, tot el poble de Déu, a sortir d'ell mateix.

Per a fer-ho, resulta essencial vèncer els prejudicis, les pors, les fòbies, els ressentiments heretats del passat, el complex d'inferioritat i la tendència a repetir mecànicament les rutines. Sortir fora d'un mateix exigeix audàcia, innovació, creativitat i confiança en el Senyor.

El Sant Pare diu:

No tingueu por de sortir i anar a trobar aquestes persones, aquestes situacions. No us deixeu bloquejar pels prejudicis, els costums, les rigideses mentals o pastorals, pel famós «sempre s'ha fet així». Es pot anar a les perifèries només si es porta la Paraula de Déu en el cor i si es camina amb l'Església, com sant Francesc. Altrament ens portem nosaltres mateixos, no la Paraula de Déu, i això no és bo, no serveix a ningú. No som nosaltres els qui salvem el món: és precisament el Senyor qui el salva.

Bé, estimats amics, no us he donat receptes noves. No les tinc, i no cregueu a qui diu que les té: no existeixen.¹⁹

En definitiva, l'èxode d'un mateix és el principal moviment que ha de fer el cristià al llarg de la seva vida. Cadascú ha de discernir on està cridat a anar i què pot aportar a les perifèries de l'existència. La vida del cristià és, en qualsevol cas, una vida en moviment, un pelegrinatge cap a les perifèries, ja que és allà on té lloc la trobada personal amb Déu.

En aquest moviment hi ha en joc la mateixa credibilitat de l'opció creient i, per extensió, de l'Església.

“L'èxode d'un mateix” és un capítol de *La revolució de la tendresa. El veritable rostre del Papa Francesc*, Lleida, Pagès editors, 2014.

19. Discurs del sant pare a la catedral de Sant Rufi, Assís (4 d'octubre de 2013).